
Прикази

Российские врачи в Королевстве сербов, хорватов и словенцев / Югославији: Биографически словарь и анкеты (1918–1946) = Руски лекари у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца / Југославији: Биографски речник и анкете (1918–1946), Дом русског зарубежња имени Александра Солженицына; Архив Југославији; отв. ред. М. Милошевић, В. Москвин; сост. М. Горинов мл., М. Сорокина, Н. Петровић, М. Медаковић, Р. Радженовић. – Белград : Москва, 2012, 456 с. ил.

Двојезични биографски речник и анкете руских лекара у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца/Југославији (1918–1946) представља резултат плодне сарадње Архива Југославије и Дома руске дијаспоре „Александар Солжењицин“. Та континуирана сарадња ове две установе се одвија од 2008. године и већ је раније имала резултате у организовању изложбе и округлог стола, а сада је настављена кроз заједнички рад српских и руских колега на прикупљању и објављивању података о руским лекарима избеглицима у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца/Југославији.

На почетку књиге се налазе уводна обраћања главних и одговорних уредника, Миладина Милошевића, директора Архива Југославије (стр. 8–11), и Виктора Москвина, директора Дома руске дијаспоре „Александар Солжењицин“ (12–15), и то на српском и руском језику. М. Милошевић се осврнуо на дотадашњи ток сарадње, потом указао на чињеницу да резултат пројекта није свеобухватан и потпун због недостатка одговарајућих докумената и података, али је на крају истакао да и такав биографски речник значајно доприноси новим сазнањима о делу руске елите и избавља од заборава многе руске лекаре који су избегли у Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца и у њој живели и радили. В. Москвин је укратко описао рад Дома руске дијаспоре, посебно сарадњу са колегама из Србије на истраживању дела заједничке прошлости, и указао на научни и јавни значај овог издања.

Затим су о структури и садржају издања говорили представници приређивача, Милан Медаковић у име Архива Србије (поред Наде Петровић и Ранке Рађеновић) и Михаил Горинов мл. у име Дома руске дијаспоре (уз Марину Сорокину). М. Медаковић је у тексту „О саставу и садржају издања“ (16–21), на српском и руском језику, објаснио да се ради о покушају да се прошире постојећа сазнања о руским лекарима на основу анкете, тј. листова личних и службених података из 1946. који се чувају у персоналијама фонда Министарства социјалне политике и народног здравља у Архиву Југославије. Затим је представио садржај анкете, таксативно навео 31 питање које је у њој постављено, и на крају истакао да је због лошег стања грађе издање парцијално, да обухвата само податке до 1946. године. М. Горинов је у тексту на руском језику „О начелима припреме и структури издања“ (22–26) указао да се издање састоји од биографија лекара које су на основу архивске грађе и литературе сачинили приређивачи из Русије и анкета у Министарству социјалне политике и народног здравља из 1946, које су приредили историчари из Архива Југославије. Иако је истакао да су подаци из анкета коришћени и у писању биографи-

ја, Горинов је посебно указао на њихову непотпуност и оскудност и бројне грешке и разлике које су се показале после упоређивања са подацима из архивских докумената и релевантне литературе. Ради се о подацима о датуму и месту рођења, школовању, брачном стању, социјалном пореклу, научном раду и другим. С друге стране, анкете садрже детаљније податке о службовању после емигрирања, држављанству, понашању током Другог светског рата, итд.

У главном делу књиге *Биографски речник и анкете* (27–408) дате су биографије и подаци из анкете за 190 руских лекара избеглица који су живели и радили на територији Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца/Југославији и чији су службени листови са попуњеном анкетом из 1946. сачувани у фонду Министарства социјалне политике и народног здравља. Биографија сваког лекара је објављена на руском, сачињена је шаблонски и састоји се од пуног имена и презимена лекара; датума и места рођења и смрти; детаљних података о школовању; података о специјализацији и научном звању; местима и времену службовања пре емигрирања; подацима о емигрирању; животу и службовању после емигрирања; држављанству и вери; месту где је сахрањен; подацима о родитељима, социјалном пореклу, сродницима, брачном стању и деци. На крају се у посебним целинама указује на библиографију радова и списак важнијих радова лекара и даје се детаљан списак литературе и архива у којима су нађени биографски подаци за сваког лекара. Пре свега је навођен фонд Министарства социјалне политике и народног здравља у Архиву Југославије (39) у којем се налазе службени листови и анкете руских лекара, а потом други архиви у којима су налажени подаци, као и литература и извори са интернета. Када је то било могуће дата је и фотографија лекара, а у појединим случајевима и по две фотографије из различитих животних периода.

Потом су за сваког лекара на српском језику дати подаци из анкете 1946. преузети из персоналија у Министарству социјалне политике и народног здравља. Иако је анкету чинило укупно 31 питање, наведени су само подаци из рубрика које су попуњене. Поред имена и презимена, места и датума рођења, ту су подаци о држављанству, националности, брачном стању, супружнику, деци; затим средњем и вишем образовању, стажу, специјализацији, усавршавању, знању страних језика; служби у војсци у Краљевини, током и после рата; државној, социјалној и приватној служби до Другог светског рата, током окупације и после ослобођења; подаци о служби у непријатељским организацијама током рата, о учешћу у НОП, о учешћу чланова породице у НОП и непријатељским организацијама током рата; подаци о боравку у иностранству; о тренутној државној, социјалној, приватној и хонорарној служби, са именом установе, радног места, функције, звања и дужином ангажовања; подаци о здравственом стању; подаци о научном раду са називом радова; подаци о одликовањима; подаци о кажњавању; подаци о обавезној служби и владању и радним квалитетима показаним током те службе; подаци о сталној адреси боравка; и подаци о променама у служби.

У Прилогу је дат као пример факсимил једне Анкете односно Листа личних и службених података (за Архангелски Михаила Теодора) из Фонда Министарства социјалне политике и народног здравља Краљевине Југославије (409–415), на основу којег читалац може да стекне представу о изгледу и садржају основног извора података за ову књигу. Потом је на руском језику приложен и текст једног од приређивача издања Михаила Горинова мл. *Руски лекари – избеглице у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца/Југославији (1918–1946): микросоциолошка анализа* (416–423). Аутор је извршио детаљну анализу структуре 190 руских лекара чије су анке-

те и биографије објављене и то према полу, години и губернији рођења, врсти и месту образовања, знању страних језика, специјалности, територијалном распореду у Краљевини Југославији, установама у којима су радили, доприносу здравственој служби, учешћу у Другом светском рату, држављанству, брачном стању, итд.

Издање је опремљено списком скраћеница на српском и руском језику (424–425), и списком скраћеница коришћене литературе (426–427), на којем се налази 31 дело са скраћеницом која је коришћена у биографијама. У питању су књиге, чланци, зборници радова, биографски речници, библиографије о руским лекарима избеглицама у Краљевини и руским избеглицама уопште, дела на руском и српском језику која су настала од периода између два светска рата до почетка XXI века. На основу њих и архивске грађе више руских архива допуњени су подаци из анкете Министарства социјалне политике и народног здравља, као главног извора, и сачињене мање или више заокружене биографије 190 руских лекара чији службени листови су сачувани у Архиву Југославије.

На крају књиге се налазе географски регистар (428–440) и регистар личних имена (441–454) који су веома драгоцени за сваког читаоца, како оног који ће детаљно и пажљиво читати целу књигу, тако и оног који ће тражити само податке о појединцима или појединим географским срединама. У том смислу, и цело издање је од веома велике важности зато што нуди на увид руској и српској научној и културној јавности низ нових података о бројним руским лекарима избеглицама у Краљевини Југославији и тиме повећава укупан обим и квалитет сазнања о руским лекарима избеглицама и руским избеглицама уопште у Краљевини Југославији од 1918. до краја Другог светског рата.

(Драгомир Бонџић)

Извештаји Министарства иностраних послова Краљевине Југославије за 1936. годину, књига VII, приредила Нада Петровић, Предговор др Душан Т. Батаковић, Архив Југославије, Београд 2012 (702)

Седма књига Извештаја Министарства иностраних послова Краљевине Југославије за 1936. годину, представља наставак едиције Извори за историју међународних односа 1930–1940. у издању Архива Југославије, која је започета 2005. године и обухватиће 11 књига Извештаја. У седмој књизи сабрани су месечни извештаји настали у периоду од јануара до децембра 1936.

Услед обиља догађаја на међународној политичкој сцени током 1936, извештаји који су стизали у Министарство иностраних послова Краљевине Југославије из њених дипломатских представништава драстично су се увећали. Објављена документа осликавају дешавања у свету која у највећој мери представљају прави увод у Други светски рат. Улазак немачке војске у Рајнску област, избијање Шпанског грађанског рата, све видљивије рушење Версајског система и слабљење моћи његовог главног заштитника – Француске, њено окретање у лево преко владе Народног фронта Леона Блума, све очигледније јачање утицаја тоталитарних режима Немачке, Италије али и Москве, као и приближавање Немачке и Италије – догађаји су који су претходили Другом светском рату а дешавали су се у великој мери током 1936. На делу је било све веће пропадање Европе у несигурну будућност.

Краљевина Југославија као и већина земаља југоисточне Европе средином 30-их година све више је добијала карактер ауторитарне државе са незадрживим растом локалних национализама, као и сепаратистичких и ревизионистичких покрета. За Југославију се ситуација драстично променила реокупацијом Рајнске области, услед све јаснијих захтева ревизионистичких земаља у средњој Европи и Подунављу пре свега Италије и Мађарске. Влада Краљевине Југославије под председништвом Милана Стојадиновића у спољној политици све се очигледније окретала у правцу Италије и Немачке, што ће најбољи израз добити годину дана касније закључењем уговора са Италијом. Југославија је полако напуштала демократску али све мање утицајну Француску и ишла у загрљај тоталитарним државама какве су биле Италија и Немачка. Мала антанта као савез Чехословачке, Југославије и Румуније губила је утицај и претварала се више у анахронизам који је засметао прво Југославији, а затим и Румунији краља Карола II. Од 1936. судбина Мале антante ишла је у правцу њеног сигурног гашења, само је било питање на који ће се то начин десити.

Извештаји Министарства иностраних послова разврстани по државама по утврђеном принципу још 1930. године, наставили су да осликавају најзначајније политичке, дипломатске и привредне догађаје и постали важан сведок сукобљених интереса Европе која је полако клизила ка понору.

Седма књига *Извештаја Министарства иностраних послова Краљевине Југославије за 1936. годину* сачињена је од укупно 166 извештаја за 17 држава и једну организацију: Албанију, Аустрију, Бугарску, Белгију, Велику Британију, Грчку, Италију, Мађарску, Немачку, Пољску, Румунију, Турску, Чехословачку, Француску, Шпанију и Друштво народа. Извештаји су састављени на основу текстова, де-

лова и цитата извештаја посланика, дописника Централног пресбирора, генералних конзула и конзула. По устаљеној пракси која је владала у Министарству иностраних послова од 1933. изнад назива држава назначено је у којем одсеку Политичког одељења МИП-а КЈ су написани делови месечних извештаја. Упоређивањем са осталим фондовима Архива Југославије утврђено је да се МИП КЈ делио на шест политичких одсека, од којих је сваки обављао послове везане за своју надлежност. *Извештаји МИП-а КЈ за 1936. годину* настали су радом трећег, четвртог, петог и шестог Политичког одељења МИП-а КЈ.

Година 1936. кључна је за истраживање позадине светске политике уочи Другог светског рата. Улазак Хитлерове војске у демилитаризовану Рајнску област марта 1936. и све веће повлачење Француске пред захтевима нацистичке Немачке, умножавали су догађаје који су се хронолошки низали један за другим. Месечни извештаји слати из дипломатских центара од 1936. свеобухватни су и аналитични у описима догађаја, на шта и сам приређивач указује. Испреплетеност догађаја у извештајима даје целовитију слику међународних односа у Европи. За разлику од 1935, када је југословенска дипломатија претрпела значајне персоналне промене, у 1936. до персоналних промена дошло је једино у Албанији, Белгији и Румунији тако да постоји континуитет у слању извештаја из најважнијих центара моћи. Уочљиво је, као и за раније године, нејединство у начину писања извештаја што је зависило од стила писања и карактера личности које су слале извештаје.

Посебан простор у извештајима дат је догађајима у Шпанији. У овој земљи је током 1936. букнуо тежак грађански рат, а многи истраживачи међуратног периода сматрају да је то био увод у светски рат који је избио три године касније и прво дипломатско и војно тестирање спремности великих сила. Извештаји југословенског посланика у Мадриду Станоја Пеливановића о политичкој, а нарочито о привредној ситуацији богата су допуна изучавању Шпанског грађанског рата. Приређивач нарочито упућује на његове елаборате који се налазе у делу фонда Политичког одељења МИП-а, а драгоцени су за истраживање шпанске привреде уочи и за време грађанског рата из југословенског угла.

Простор у *Извештајима* за 1936. годину добили су и догађаји везани за кршење и непоштовање закључених уговора. Немачка се повлачи из Локарнског пакта и запоседа Рајнску област, тражећи повод у годину дана раније закљученом Француско-совјетском споразуму који је по њеном тумачењу представљао директно кршење Локарнског пакта. Пажњу посланика привукло је и потписивање новог споразума између Албаније и Италије и *Допуна Римских споразума* везаних за решавање питања Подунавља, као и аустријско кршење Сен-Жерменског уговора увођењем *Закона о општој војној обавези*. Извештаји су обратили пажњу и на све веће опадање моћи Друштва народа, које није могло више да се избори са незадрживим италијанским формирањем колонијалног царства у Африци. Будно је праћено и све очигледније скретање у лево Француске кроз победу Народног фронта на изборима и образовање владе Леона Блума. Краљевина Југославија је у *Извештајима за 1936. годину* добила свој простор у контексту веза и контаката са појединим државама, као и у извештајима стране штампе која је пратила међународне посете југословенских представника. У својим извештајима југословенски посланици нарочито су пратили активност Мале антанте и Балканског споразума, као и дипломатску активност југословенске владе код земаља чланица Мале антанте.

Структуру књиге *Извештаји Министарства иностраних послова Краљевине Југославије за 1936.* чине: Предговор др Душана Т. Батаковића; Напомене приређи-

вача Наде Петровић; основни текст архивске грађе са напоменама дат у хронолошком низу; индекс личних имена и географских назив; попис коришћених архивских фондова и збирки; попис литературе, интернет издања и садржај. У напоменама информативног карактера пружена су најразличитија обавештења (уз биографије водећих политичких личности), неопходна за боље разумевање основног текста. Приређивач се придржавао основних методолошких начела и упутстава о објављивању архивске грађе, у циљу очувања њене целovitости и аутентичности, не мењајући језик и писмо архивске грађе.

Важност објављивања архивске грађе је васколика. С једне стране ту је лакше чување оригинала, а с друге стране већа и лакша доступност важних чињеница потребних за проучавање прошлости као и указивање на значај који архиви имају за друштво као заштитници богате културне баштине. Објављивањем едиције *Извештаји Министарства иностраних послова Краљевине Југославије 1930–1940*. омогућено је читаоцима да паралелно прате међународна збивања у великом броју земаља деценију уочи избијања Другог светског рата и то кроз призму југословенске дипломатије.

(Драган Теодосић)

Југославија – Алжир, зборник радова са научне конференције, Алжир 27. јануар 2013, Архив Југославије, Београд 2013 (168)

Као заједнички пројекат Архива Југославије и Генералне дирекције Националног архива Алжира, 27–28. јануара 2013. уз учешће историчара из Србије и Алжира, одржана је научна конференција *Југословенско-алжирски односи 1954–1980*. Овај научни скуп одржан је у склопу обележавања 50-годишњице стицања независности Алжира и успостављања дипломатских односа између Југославије и Алжира. Конференцију су отворили руководиоци два архива Абдемаид Шихи и Миладин Милошевић који су изложили резултате досадашње билатералне архивске сарадње. Од српских историчара учествовали су: професор Филозофског факултета у Београду др Љубодраг Димић, дописни члан САНУ, др Драган Богетић, научни саветник Института за савремену историју из Београда, др Александар Животић, доцент Филозофског факултета у Београду, др Драгомир Бонцић, научни сарадник Института за савремену историју из Београда. Због студијског боравка у иностранству, на конференцији није учествовао мр Јован Чавошки, научни сарадник Института за новију историју Србије из Београда, који је приложио рад. Са алжирске стране учесници су били др Бенафри Чаиб (Benafri Chaib) и др Таблит Али (Tablit Ali).

Један од резултата конференције јесте зборник радова, објављен августа 2013. у издању Архива Југославије. Структуру зборника чине: Уводна реч Миладина Милошевића, в. д. директора Архива Југославије (5–6); Предговор Абделкадера Месдоуе, амбасадора Републике Алжир у Србији (7–9); 5 реферата (11–162) објављених на српском, са кратким резимеом на енглеском језику; прилози састављени од 12 фотографија и 3 документа (163–166).

Др Драган Богетић се у прилогу *Југославија и борба алжирског народа за национално ослобођење 1954–1962*. бави позадином и садржином југословенско-алжирских односа током Алжирског рата и непосредно по његовом окончању. Сарадњу Југославије са руководством алжирског Фронта за национално ослобођење (ФЛН) и будуће односе са новоослободеном алжирском државом, аутор прати кроз три међусобно повезане, али у много чему специфичне фазе. Прву фазу, која обухвата раздобље самог почетка Алжирског рата, аутор види као време када се југословенска подршка ФЛН сводила на дипломатску подршку унутар Организације уједињених нација и гласање за резолуције афро-азијских земаља у Генералној скупштини у којима се инсистирало да Француска призна право алжирском народу на самоопредељење и повуче своје трупе са овог простора. У другој фази, од краја 1957. све до југословенског *де факто* и *де јуре* признања нове алжирске владе и државе, Југославија са моралне и политичке подршке ФЛН прелази на разне модалитете отворене хуманитарне и материјалне помоћи, праћене испоруком обилних контингената војне опреме и наоружања. Трећа фаза, по мишљењу аутора, обухвата раздобље окончања Алжирског рата 1961. и 1962, односно време када Југославија *де јуре* признаје Привремену алжирску владу, а потом успоставља пуне дипломатске односе са новом и ослободеном независном државом Алжир.

Професор др Љубодраг Димић у прилогу *Југославија и Алжир 1961–1965*. прати развој политичких, дипломатских, економских, војних и културних односа

две земље у периоду 1961–1965. Од посебне важности за односе две државе, према проф. Димићу, били су сусрети на врху Јосипа Броза Тита са Ахмедом Бен Белом, чији је резултат био вишеструк. „Утврђена је идентичност погледа двају државника на питања међународне сарадње и стања у међународним односима. Оштро је осуђен сваки облик колонијализма... расна дискриминација. Неприхватљивим је означен сваки облик притиска и мешања у унутрашње послове других земаља... Ради проширења економске и научно-техничке сарадње, донета је одлука о формирању мешовитих комисија за економску сарадњу и закључењу културне конвенције“.

Др Александар Животић у прилогу *Југославија, Алжир и арапски свет 1954–1973*, на основу објављених и необјављених извора домаће и стране провенијенције, као и релевантне историографске и мемоарске литературе, приказује како је југословенска политика у арапском свету утицала на развој југословенско-алжирских односа. Чврст савез Југославије са Египтом као водећом земљом арапског света, према А. Животићу, *суштински је обликовао југословенску политику у Алжиру*. Позицију и углед Југославије међу Арапима јачала је њена подршка која се кретала од војне и материјалне помоћи до снажног заступања алжирских интереса у међународним форумима, али је истовремено и конфронтирала са Француском као традиционалним савезником. Међутим, различите позиције током последњих фаза блискоисточне кризе, сукобљеност везана за Чехословачку и интервенцију СССР у тој земљи, као и унутрашња нестабилност у самом Алжиру негативно су се одражавали на односе две земље. Тако је египатско приближавање Израелу и САД довело до удаљавања од Југославије и СССР и осуде од стране остатка арапских земаља и пресудно утицало на преоријентацију југословенске политике према Арапима, што је на симболичан начин означило крај једне епохе у југословенској политици према том региону.

Прилог *Југославија, Алжир, несврстане земље и велике силе у Хладном рату 1954–1962*, аутора мр Јована Чавошког, настао на основу докумената из југословенских, кинеских, америчких и совјетских архива, као и релевантне светске литературе, даје анализу развоја југословенско-алжирских односа у контексту политике великих сила, као и успона спољнополитичке стратегије несврставања међу земљама у развоју, *коју су Југославија и Алжир одлучно пригрлили као свој главни оријентир у светској политици и дефинисали сопствену међународну улогу*. Аутор је велику пажњу посветио политичком и економском надметању Југославије са СССР и НР Кином око утицаја на алжирску ослободилачку борбу и спољну политику независног Алжира

Др Драгомир Бончић у прилогу *Студенти из Алжира у Југославији 1958–1965*, разматра стипендирање студената из Алжира на југословенским универзитетима. Део помоћи и подршке коју је Југославија пружала Алжиру у борби за независност крајем 50-их година остварен је преко Комисије за културне везе са иностранством и друштвених организација које су давале стипендије алжирским студентима за студирање на југословенским универзитетима и вишим школама. Аутор је представио разлоге који су довели до доласка извесног броја студената из Алжира у Југославију још пре стицања независности, указао на значај стипендирања студената у оквиру интензивне политичке, економске, научно-техничке и културно-просветне сарадње две земље током 60-их година и на узроке слабљења сарадње средином тог периода. Такође, обратио је пажњу на живот и рад алжирских студената, као и на тешкоће и проблеме на које су наилазили у новој средини.

(Јелена Ђуришић)

Драган Богетић, Љубодраг Димић, Београдска конференција несврстаних земаља, 1–6. септембра 1961. Прилог историји Трећег света, Завод за издавање уџбеника, Београд, 2013 (583)

Помпезно обележавање 50-годишњице Београдског самита несврстаних држава у српској престоници почетком септембра 2011. била је добра прилика да се уверимо, до које мере је проблематика везана за савремену спољнополитичку историју Југославије недовољно позната домаћој јавности, па и политичарима, и у којој мери она и даље робује одређеним предрасудама и стереотипима.

С обзиром да је овакво стање у великој мери било условљено чињеницом да је, иначе, обимна литература о Београдском самиту, била лишена релевантне документационе подлоге, двојица врских познавалаца послератне дипломатске историје Југославије и опште историје Хладног рата – др Драган Богетић, научни саветник Института за савремену историју и др Љубодраг Димић, редовни професор на Филозофском факултету и дописни члан САНУ, прихватили су се посла да попуне ове својеврсне „беле мрље“ српске историографије и да превазиђу бројне стереотипе везане за ту проблематику. Плод њихових истраживачких напора јесте књига *Београдска конференција несврстаних земаља 1–6. септембра 1961. Прилог историји Трећег света*, а уз ову врхунску студију о Београдском самиту, аутори су приложили и посебан део у коме су сабрана сва релевантна документа из ове области.

Књига нуди читаоцу одговоре на низ до сада нерезјашњених питања. Поред осталог: у чему је стварно био значај Београдске конференције; колику је корист, а колику је евентуалну штету од те конференције имала земља у којој смо некада живели; ко су били њени главни иницијатори, а ко противници; какву је улогу та конференција имала у склопу настојања за формирање покрета несврстаности и које је њено право место у послератној дипломатској историји Југославије и општој историји Хладног рата.

Супротно општем мишљењу, које у потпуности прихваћено у домаћој и страниј литератури, па и у широј јавности, Богетић и Димић први пут износе један потпуно оригиналан и нов став – да Београдска конференција није заправо била оснивачка конференција покрета несврстаности, дакле да у Београду уопште и није формиран тај покрет. Тој Титовој иницијативи енергично су се супротставили најутицајнији афро-азијски државници, који су страховали да би новоформирани покрет могао да прерасте у трећи блок, што би његове чланице довело у отворену конфронтацију и са Истоком и са Западом и озбиљно им искомпликовало односе са великим силама.

Други стереотип који је такође до скоро био опште прихваћен, а чија је чињеничка утемељеност у потпуности оспорена у овој Богетићевој и Димићевој монографији, јесте тврдња да је, поред Тита, главни иницијатор одржавања Београдске конференције био индијски премијер Нехру. Из ове монографије о Београдској конференцији се види да је Нехру, заправо, био главни противник ове идеје. Иако је несумњиво био лидер државе која се прва определила за несврстану спољнополитичку оријентацију, он није подржавао идеју окупљања свих држава сличне спољнополитичке оријентације у јединствен покрет.

Одбацујући стереотип да је Београдски самит представљао манифестацију пуног политичког јединства и завидног степена кохезије њених учесника, Богетић и Димић указују на крупне разлике у приступу земаља учесница тог самита решавању кључних међународних проблема и анализирају озбиљне разлике у њиховом поимању саме сврсисходности заједничког и организованог наступа у сфери међународних односа. Рушећи тај стереотип, аутори руше и стереотип о идиличним персоналним односима између најутицајнијих лидера несврстаних земаља. При том наводе врло индикативне примере из којих се види да су управо озбиљне несугласице између Тита и Нехруа, Сукарна и Кастра резултирале релативно скромним укупним билансом Београдске конференције и каснијим периодичним кризама политике и покрета несврстаности.

На основу детаљне анализе свега оног што је претходило и уследило после самита у Београду, први пут је коначно представљен целовит одговор на питање: колику је стварну корист, а колику је штету од Београдске конференције имала земаља у којој смо некада живели. Наиме, о позитивној страни самита је и раније много писано, али не и о његовом изузетно негативном утицају на будуће односе Југославије са западним силама, од чије је економске помоћи у великој мери зависило санирање катастрофалног стања у југословенској привреди.

Монографија Драгана Богетића и Љубодрага Димића *Београдска конференција несврстаних земаља 1–6. септембра 1961. Прилог историји Трећег света* ће сигурно представљати солидну основу за изучавање било које од релевантних тема дипломатске историје некадашње југословенске државе. Неоспорно допадљив стил писања и способност двојице аутора да сложене финесе „високе политике“ учине блиским и занимљивим свима онима који политику доживљавају само као нужно зло, допринеће да се за ову књигу заинтересује и с пажњом је прихвати и шира читалачка публика.

(Нада Петровић)

Новинарска и дипломатска висока школа у Београду 1948–1953, приредио Драгомир Бонцић, Институт за савремену историју, Београд 2013 (427)

Почетком 2013. године, као вид сарадње Архива Југославије и Института за савремену историју, објављена је књига Драгомира Бонцића *Новинарска и дипломатска висока школа у Београду 1948–1953*.

Школовање и образовање стручњака за новинарство и дипломатију било је од огромне важности за социјалистичку Југославију. Требало је створити кадар поузданих и идеолошко-политички компетентних људи, који ће у потоњим годинама на најбољи начин афирмисати, представљати и спроводити политику Југославије у иностранству, односно путем медија репрезентовати домаћој јавности идеолошки обојену политику. Оснивање Новинарске и дипломатске високе школе у Београду 30. августа 1948. имало је за циљ спровођење идеје државног врха у погледу стварања таквих кадрова.

У предговору, приређивач Драгомир Бонцић истиче да су стручни и идеолошки карактер, кратак век школе, значај и успех појединих свршених студената утицали да се уз студију објаве и документа о школи. Сваки део књиге – Студија, Документа, Прилози – може се читати као засебна целина, због драгоцених извора информација које пружа свака од њих.

Обимна уводна студија (9–61) представља прави мали историјат Новинарске и дипломатске високе школе у Београду и уједно је једино сведочанство о овој високошколској установи која, иако је престала са радом пре 60 година, и поред значаја није имала целовиту историју. Квалитет уводног дела огледа се и у томе што је приређивач поред обимне архивске грађе и литературе користио усмена сведочанства свршених студената Школе (проф. др Саве Живановића и Драгослава Пејића).

Централни и садржајно највећи део књиге заузима 260 докумената (63–317). Приликом истраживања, Драгомир Бонцић је вршио вредновање и пажљив одабир докумената која ће својим садржајем најбоље сведочити о отварању школе, раду, функционисању, свим проблемима са којима се хватала у коштац још од првог дана формирања – пријему студената, организовању наставног плана и програма, наставном кадару, смештају, набавци литературе и уџбеника; односу Партије према школи, друштвеном и културном раду студената, узроцима и последицама њеног укидања. Оригинали објављених документа налазе се у неколико архивских фондова и архива у Београду. Примарно место заузима Архив Југославије и фонд *Новинарска и дипломатска висока школа* јер пружа обиље података о четворогодишњем раду Школе. Као допуна за боље сагледавање функционисања Школе од изузетне важности су била архивска документа фондова: *Комитет за школе и науку ФНРЈ, Председништво Владе ФНРЈ, Министарство за науку и културу ФНРЈ, Савет за науку и културу ФНРЈ, ЦК СКЈ*. Из Дипломатског архива Министарства спољних послова Србије коришћена је *Политичка архива*, а из Историјског архива Београда фонд *Градски комитет*.

У одељку Прилози, укупно их има три (319–411), читалац добија додатне информације. Дате су опширне или сумарне биографије 85 хонорарних и редовних

наставника школе, док је за административно и техничко особље наведено радно место. Други прилог је списак дипломираних студената 1952/1953. године. Поред имена и презимена 205 студената налазе се и следећи подаци: место и година рођења, социјална структура, завршена средња школа, раније уписан факултет, статус (редован-ванредан), одсек студија (новинарство-дипломатија), радно место за ванредне студенте, просек оцене на студијама, датум последњег положеног испита, датум дипломирања, број дипломе и подаци о семинарском раду. Трећи прилог су фото прилози са факсимилима појединих докумената и сликама личности – наставника, политичара или студената који су касније остварили завидну каријеру, попут Милана Булајића, Милоша Мишовића, Љубише Адамовића.

Књигом *Новинарска и дипломатска висока школа у Београду 1948–1953.* приређивача Драгомира Бонцића, обogaћена је историографија новим сазнањима из области високошколског образовања. Објављивање архивског материјала књизи даје посебан печат и оставља могућност читаоцима да самостално расуђују о школовању новинарског и дипломатског кадра у социјалистичкој Југославији.

(Ивана Божовић)

Милић Ф. Петровић, *Имовина династије Петровић Његош – Зборник докумената (1918–1941), Црногорска академија наука и умјетности, Подгорица, 2012 (801)*

Милић Ф. Петровић, научно историчар и стручно архивист, одабрао је, приредио и у издању Црногорске академије наука и умјетности објавио зборник историјских докумената о имовини бивше црногорске династије Петровић Његош (1918–1941).

1.

Сви документи се налазе у архивским фондовима и збиркама Архива Југославије, дакле: Двора Краљевине Југославије, Министарства финансија, Генералне дирекције државних добара, Министарства просвете, Збирке Јована Јовановића Пижона, Збирке Војислава Јовановића Марамбоа. А прилози илустративни пресликани су из Музеја Двора краља Николе на Цетињу и неких приватних збирки; такође су прегледани, и појединачно преузети подаци из неколико библиотека, као и приватних фондова и збирки.

Ово одабрано градиво сачињавају службени, званични и првенствено веродостојни документи врховних државних установа краљевине југословенске, областних, бановинских и месних власти у Цетињу, укупно надлежних да решавају о врстама, видовима, облицима, и сходним вредностима имовине, називане поседом династије Петровић Његош. Из мноштва истражених списа изабрани су за зборник докумената историјски извори првог реда (укупно 279), који својим пореклом и настанком – у времену од 1918. године до 1941 – најуверљивије сведоче о расподели и управљању конфискованом имовином бивше црногорске династије.

Превасходно политичко и морално питање, па тек онда ствар правде, била је династичка имовина, а понајмање предмет историографског проучавања и приказа.

Милић Ф. Петровић, увиђајући ту оскудност, одлучио је да изворе истражи, и према прописаној архивистичкој правилности изабере и приреди зборник докумената како је могуће и потребно ради научног сазнања о династији Петровић Његош у држави Црној Гори.

Зборник садржи: уводну студију, регеста докумената, 279 докумената, разноврсне одсликане доказе, резимеа на енглеском и руском језику, именике личних имена и назива географских.

Милић Ф. Петровић уводном студијом (87 страница) приказује династију Петровић Његош од времена владике Петра I Петровић Његоша, где што и раније, па објашњава пространство и месност њене имовине, као и настанак и сакупљане драгоцености на црногорском двору.

У средишту је личност краља Николе, његово предвођење војске у ослободилачким ратовима, његова државотворна умност у просвећивању народа, владарско залагање и допринос укупном развоју Црне Горе која се земаљским пространством увећавала и стицала обресе грађански уређене државе. Упоредо, видност стечених добара највећма се истицала у краљевском двору.

И повољно историографски, веома важно за битност овог научног предмета Милић Ф. Петровић је оцртао односе Црне Горе и земаља у окружењу, њено страдање у Првом светском рату, избеглиштво краља Николе и породице, њихов унутар неспоразум, гледишта великих сила о „црногорском питању“, настојање краља Николе да сачува самосталност Црне Горе и њену династију, а наспрам делатности ујединитеља Црне Горе са Србијом.

Милић Ф. Петровић је изабране документе разврстао и обрадио у следећим скупинама, основним и ужим; значи: општи подаци о конфискованој имовини; покретности и драгоцености у дворовима у Црној Гори – новац и хартије од вредности, архива, библиотека, музеј – слике и скулптуре, оружје и одликовања, намештај, дворско посуђе, ћилимови, сабир старог новца; личне ствари чланова династије; дворски аутомобили; непокретна имовина – имања, шуме, ливаде, оранице; ствари женске радничке школе „Принцеза Јоланда“ у Цетињу; управљење, руковање, попис и подела имовине на крунску и приватну; издавање под закуп зграда и имања; процена вредности и исплата надокнаде за конфисковану имовину; одређивање доживотне апанаже члановима династије Петровић Његош; дугови династије.

Регеста докумената стручно бележе садржај сваког документа; укупно их има – 279; и као целина сведоче о моћству и богатству црногорског двора у текућем времену, дакле, о друштвеном животу уопште, личним односима у двору, стању чланова династије, посебно после њиховог одласка (1916. године) из Црне Горе – у иностранство.

Илустративни материјал је изузетно богат; ту су родословно стабло династије Петровић Његош, родослов државних установа у Црној Гори године 1697–1918, фотографије чланова династије и других личности, слике дворова, осталих зграда и паркова, имућства салона оружја, ордења, новца, дворског посуђа; такође, ту су и факсимили изабраних докумената, меморандума и печата установа владавине, као и потписи аутора докумената који се објављују.

Распоредом одабраних докумената развојно се истичу настојања државних установа – централних, обласних, бановинских, месних – да се имовина династије Петровић Његош заштити, сачува, инвентарише, разврста на крунску и приватну својину, те стави на увид научној, стручној и широј јавности. Сметњу, при том, проузроковао је недостатак стручног кадра за преглед, дешифровање, опис и инвентарисање дворских драгоцености, баш неповољност уз почетно несналажење ондашњих власти у Црној Гори, што се, на пример, десило продајом 15 дворских ћилимова и покушајем продаје дела дворског посуђа у Загребу. Политичке неприлике услед неслоге ујединитеља Црне Горе са Србијом и противника извршеног уједињења, ипак су надмашене залагањем државних установа да се сачувају готово све драгоцености црногорског двора.

Основан је Државни музеј на Цетињу са три одељења – архивско, музејско, библиотечко – да се стара о покретним добрима и украсном благу династије Петровић Његош. Дворови, пак, зграде, имања, шуме, ливаде, виногради, воћњаци, маслињаци, и околна сходна имовина, поверени су одговарајућим министарствима и зетској обласној самоуправи да се о њима брину.

У целокупности узевши решења о статусу имовине династије Петровић Његош, несумњиво су најзанимљивији документи о утврђивању вредности постојећег блага, уз то договор и исплата надокнаде живим законитим наследницима краља

Николе, дакле, синовима Данилу и Петру, Мирковој деци, принцези Ксенији, свима у готовом новцу и доживотној апанажи.

Према договору и специјалном закону (од 31. марта 1927) овим лицима укупно је исплаћено 42 милиона динара; они су то прихватили и потписали као коначно задовољење.

2.

Милић Ф. Петровић је зборником докумената о имовини бивше династије Петровић Његош саставио књигу темељне важности: за историографију најистинитију повест, за архивистику узоран образац избора и обраде сабраних докумената, дакле, првостепено сведочанство о Црној Гори у прошлости. И како књиге о општости слове на почетку библиографије о односном научном предмету, тако ће и ово Петровићево дело бити приручно, баш међу првим у списку уџбеника о Црној Гори.

И да зборник докумената о имовини династије Петровић Његош објави Црногорска академија наука и умјетности, то је благотворно: Академији за похвалу видовитости, Црној Гори читанку за сваку породицу, да се налази свуд у библиотекама за грађанство и свеколику друштвеност. Јер, овај зборник докумената сведочи о људима и благу у стварности, неизменљиво пређашњој, заувек да казује податке, расветљава чињенице.

И лично радостан сазнањима из зборника докумената о имовини бивше династије Петровић Његош, у својству рецензента свесрдно сам предложио да Црногорска академија наука и умјетности објави ово градиво као примерну, рекао бих, и славну, историографско-архивистичку обрађеност огромног предмета.

(Академик Владо Стругар)

Ненад Преодојевић, *Историско друштво у Новом Саду (1927–1941) 1861–1941, Аналитички инвентар (1927–1941), Архив Војводине, Нови Сад 2012 (287)*

Едиција *Научно-информативна средства о архивској грађи* Архива Војводине богатија је за свеску посвећену архивском фонду Ф. 392 *Историско¹ друштво у Новом Саду*, који чува документациону грађу истоимене значајне међуратне научне и културне организације. Фонд је категорисан као фонд од великог значаја, састоји се од осам архивских јединица (две књиге и шест кутија), архивистички је сређен, урађени су Сумарни инвентар и Белешка о фонду. Комплетно је аналитички обрађен, то јест урађени су аналитички описи за све предмете списка у фонду, затим су за ову свеску, па самим тим и за цео фонд, израђени регистри као помоћна информативна средства (именски, географски и предметно-тематски).

Фонд је свој коначни облик и нова информативна средства добио 2007. године када је ревидиран и поново сређен. Тада је дошло до битних промена у конституцији фонда какав је до тада постојао и промени основних елемената садржаја додашњих описа (архивска сигнатура, садржај описа и број листова докумената у фонду).² Прво, приликом ревизије и поновног сређивања издвојена су документа која не припадају наведеном фонду, а која се односе на грађу *Југословенске акције у Новом Саду*. Затим, током сређивања и обраде фонда Ф. 35 Друштво за Српско народно позориште у Новом Саду пронађени су списи који документовано припадају Ф. 392, а који се односе на преписку Николе Ћ. Вукићевића и Ђорђа Натошевића из периода 1861–1893. године. Та накнадно пронађена грађа је комплетно пребачена у фонд и смештена у кутију бр. 8, чиме се битно променио распон година грађе.

*

Изузетну важност оснивања једног историјског удружења схватили су истакнути српски интелектуалци, јавни делатници и истакнуте личности после Уједињења. Прошлост области „које ми обично зовемо Војводином (Срем, Банат, Бачка и Барања)“, како су утемељивачи Друштва закључили, недовољно је била проучена и истражена а проблеми неразрешени. Постојећа историјска литература не обрађује многа питања и често није на потребној научној висини. Стога је било потребно да се систематски приступи истраживањима, публикавању, организовању скупова, јавним предавањима, прикупљању артефаката и књига, проучавању прошлости насеља и значајних личности. Посебно је требало оснивати, организовати и развијати рад институција у непосредној вези са историјском науком. Иницијатори окупљања, који су студиозно на уводним састанцима утврдили задатке, били су др Димитрије Кириловић, управник Државне архиве у Новом Саду и Мирко Балубцић, директор Мушке гимназије у Новом Саду.

¹ Назив фонда и свеске задржан је према *правопису* који је био у употреби у време рада Друштва (историски, без „ј“).

² Архив Војводине је 2003. приредио изложбу и објавио каталог: Мита Секулић, *Историско друштво у Новом Саду: 1927–1941/2003: изложба архивских докумената поводом 76. годишњице Историског друштва у Новом Саду, Нови Сад, 2003.*

Оснивачка скупштина Друштва одржана је 18. септембра 1927. и на њој је за председника Скупштине изабран Димитрије Руварац. За председника Друштва је изабран др Станоје Станојевић, за потпредседника М. Балубић, а за секретара Д. Кириловић. Скупштина је изабрала органе, чланове Друштва и усвојила Правила Друштва. Чланови су били афирмисани научни, културни и остали јавни радници који су били бирани за редовне чланове и који су чинили највиши орган – Скупштину. Споменимо само да су чланови добротвори били Исидора Секулић, Михајло Пупин, Милош Црњански и други. Текуће послове између две скупштине обављао је Управни одбор састављен од 11 редовних чланова бираних на три године. Постојали су Надзорни одбор (контрола финансија), благајник, Редакциони одбор за издавачку делатност, а по потреби и други одбори и комисије. За почасне чланове су бирана лица која су имала посебне заслуге за унапређење рада Друштва. Друштво се финансирало од помоћи коју су уплаћивала државна надлештва, чланарине, прилога добротвора, као и од издавачке делатности промовисане преко мреже сарадника. У Новом Саду али по једном и у Петровграду (Зрењанин) и Београду држано је укупно 11 редовних годишњих и изборних скупштина које су разматрале актуелна питања и извештаје о раду Управе. После смрти првог председника, за другог је изабран др Душан Поповић 1938. године. Друштво је престало са радом у априлу 1941.

Задатак Друштва је био да: предузме „систематски рад на испитивању и приказивању прошлости Војводине“, односно „рад на свестраном проучавању прошлости нашег народа са подручја бивше Карловачке митрополије“; залаже се за проналажење и заштиту споменика културе (архивска грађа, археолошки налази, музејски предмети, старе књиге) и за оснивање институција које би прикупљале и штиatile споменике културе (архиви, музеји, библиотеке); прикупља изворе и организује израду научних радова из области историографије за поменуто подручје.

Празнину у српској критичкој историографији и упућеност на периодичку туђе провенјенције успешно је попуњавао орган Друштва *Гласник Историског друштва у Новом Саду*, чији је Редакциони одбор био Управни одбор. У 13 издатих књига, подељених на свеске, објављени су многи стручни и научни радови и резултати рада Друштва. Поред *Гласника* у посебним издањима штампано је шест изузетно вредних књига. Био је започет рад на изради библиографије примарних и секундарних публикација везаних за прошлост поменутог подручја и изради серије историјских карата.

Од самог почетка рада, Друштво је упорно инсистирало на оснивању музејских установа како би били сачувани сабрани музејски предмети. Постављено је питање оснивања Војвођанског музеја и очувања постојећих жупанијских музеја у Сомбору и Великом Бечкерек/Петровграду. Покренута је акција на попису старина и историјских споменика Срема, Баната и Бачке и за ту сврху одштампани су упитници. Велику пажњу, уз помоћ државних дотација, посветио је Управни одбор археолошким истраживањима у Срему и Бачкој

За све време рада *Историског друштва* може се пратити наглашена сарадња и координација са Државном архивом у Новом Саду (данас Архив Војводине) чији је управник био секретар и покретач Друштва, др Димитрије Кириловић, и чије је радне ионако скучене просторије, у недостатку својих, и оно користило. Кириловић је одмах по избору за архивара почео дугогодишњу мукотрпну борбу за прикупљање расуте архивске грађе и њен пренос у Архив. Она је одмах искоришћена за писање научних радова за *Гласник* и скретање пажње јавности на значај и улогу архи-

ва у друштву. Пренети су, између осталог, изузетно значајни фондови Бачко-бодрешке, Торонталске и Тамишке жупаније и Шајкашког граничарског батаљона, и радило се на реституцији са земљама наследницама Аустро-Угарске. Уз свесрдну помоћ, Друштво је пружало подршку и помоћ код оснивања ширег удруживања архивиста.

*

Предговор

Садржи основне податке о фонду и карактеристикама архивске грађе која га чини, извршеном сређивању, као и накнадним интервенцијама у поступку ревизије, изради информативних средстава и податке о самом творцу фонда.

Аналитички инвентар

Начин приказа: Број с леве стране испред текста описаног предмета представља архивску сигнатуру предмета, односно број предмета у оквиру фонда, и према њему се проналазе документа у архивском фонду. Бројеви предмета теку у континуитету у оквиру фонда (1–1187), али су ипак подељени по кутијама (3–8). Подаци о датуму и месту настанка, уколико их има, налазе се у горњем левом углу изнад текста описаног документа. Број наведен у горњем десном углу изнад текста означава изворну сигнатуру, односно регистратурску ознаку архивске јединице. Фонд је сређен пратећи канцеларијско пословање и сигнатуру творца по годинама (нпр. 7/934), списи без сигнатуре (б. с.) послогани су хронолошки при крају кутије 7, а наведена преписка се налази у кутији 8. У доњем левом углу наведена је атрибуција језика (углавном српски), а у десном углу колико листова садржи. Примедбе обрађивача, констатације и претпоставке, дате су у загради унутар текста а напомене о оштећењу документа испод текста садржаја. Скраћенице нису коришћене у већем обиму (осим формалних само *Гласник* за *Гласник Историског друштва у Новом Саду*).

Садржај: Због значаја самог фонда одлучено је да се објави комплетна аналитика, односно интегрални след свих предмета – *аналитички инвентар*, те се аутор није упуштао у поступак одбира. Аналитичка обрада је урађена за предмете (списе) који су смештени у кутије бр. 3–8, док су књиге посебно архивирани под бр. 1 и 2 (деловодни протоколи) који нису аналитички обрађени и који су као архивске јединице некомплетне, јер обухватају период 1933–1936, а и за те године не поседују комплетан попис предмета који су сачувани за тај период. Аналитички описи прате деловодство Друштва (1927–1941), на крају су, како смо навели, списи без сигнатуре и наведена преписка.

Садржај докумената и аналитичких описа обухвата све оне значајне теме које смо навели као задатке рада Друштва. Аутор још истиче да у грађи постоји обиље података о контактима и сарадњи Друштва са сродним институцијама из Европе и Америке, као и о избору чланова Друштва – истакнутих личности из области науке, културе и уметности. Неизбежна су, пак, и административна питања, позиви, понуде, претплате, честитке итд. Природно је да садржајно највише одудара придодата преписка знаменитих српских педагошких радника XIX века Ђорђа Натошевића (у периоду 1861–1881) и Николе Ђ. Вукићевића (период 1863–1893), која је са-

брана у кутији бр. 8, са оновременом просветном тематиком.³ Без обзира на учесталост имена, институција, наслова публикација и детаља у вези са проблемима и њиховим пласманом, садржај је исказан примерено форми аналитичког описа: језгровито, прегледно и јасно.

Регистри

Регистарске одреднице су поређане по азбучном реду. Дат је број кутије у којој се предмет налази и број предмета у оквиру фонда.

Именски регистар садржи списак имена лица која се наводе у описима, са својствима (занимање, функција, чин, пребивалиште и др.) значајним за описе докумената у којима се појављују и чији је број наведен у наставку. Страна презимена су, као и у самом тексту описа, дата у српској транскрипцији уз ретко навођење оригинала у загради. Страна лична имена су дата према језику народа коме особа припада.

Географски регистар је списак географских појмова, са назначеним бројем предмета у коме се наводи. Називи места, у српској транскрипцији, унети су према облику у којем се налази на документу / аналитичком опису, односно према оновременом називу. Опште позната места, на пример Беч, дата су свуда у српском облику. Свуда где је то било потребно у загради је прецизиран локалитет: земља, срез, област, река, манастир.

Предметно-тематски регистар је веома детаљан, без много генерализације одредница и њихове поделе на мање и веће тематске групе. Читалац се преко њега може конкретније обавестити о појединачним пословима, публикацијама, предузећима, установама, насловима и институцијама.

*

Високе циљеве, описане задатке и видљиве успехе рада *Историског друштва у Новом Саду* преносе нам садржаји аналитичких описа докумената које је проучио и на прави начин обрадио Ненад Предојевић, искусни архивиста Архива Војводине и архивски саветник. Аутор је велики познавалац оновремених историјских прилика и рада државне управе, друштвених збивања, многих јавних личности, рада овог и Друштва за Српско народно позориште, што су битни чиниоци да би се овакав фонд квалитетно представио.

Уверени смо да ће ова књига послужити бољем упознавању културне историје, историографије, појединости из прошлости институција, друштава и појединаца. Сматрамо да је овај фонд добар и још неискоришћен извор за биографске податке о личностима и догађајима из прве половине XX века. Ово научно-информативно средство препоручујемо свакоме као одлично полазиште за истраживање уз жељу да се ова свеска што чешће нађе у рукама научних радника, истраживача, као и других корисника архивске грађе Архива Војводине.

(Дејан Јакишић)

³ Видети: Ненад Предојевић, *Сачувана документа о преписци коју су водили Ђорђе Наттошевић и Никола Ђ. Вукићевић, у периоду 1861–1893. године*, у: Годишњак Историјског архива Града Новог Сада, бр. 5, Нови Сад 2011, 24–41.